

SEISMOGRAF (<http://seismograf.org/>)

FORSIDE (/) FOKUS (/FOKUS) PEER (/PEER) PODCAST (/LYT-DYBT) ARKIVET (/ARKIVET) KALENDER (/KALENDER) OM (/OM)

27.09.12

EN FØDSELSDAGS

Den 5. September udkom bogen *Tilfældighedernes spil – veje til John Cage*. Den er skrevet af Karl Aage Rasmussen, for hvem Cage gennem mange år har haft stor betydning. Den personlige og musikalske indgangsvinkel og det nære forhold til bogens emne er bogens styrke og motiverer læsningen, men for Seismografs anmelder skygger den også for en bredere kontekstualisering af hundredeårs-fødselens samlede oeuvre, og dermed for en forståelse af Cage som andet og mere end en fornyer af den musikalske tradition.

af [Lene Asp](#) (/profil/lene-asp)

Like 24

En fødselsdagsgave

På John Cages 100 års fødselsdag for nylig, den 5. september 2012, udkom *Tilfældighedernes spil*, skrevet af komponist og forfatter Karl Aage Rasmussen. En mere passende anledning til at genopdage den banebrydende komponist og tænker kan man vel næppe forestille sig. På andre sprog, især engelsk, er der på ingen måde tale om en knaphed på écriture. Selv om der er skrevet hyldemeter efter hyldemeter, er det måske værd at påpege, at Cage faktisk forbliver sin egen stærkeste formidler i bøger som *A Year From Monday* og *Silence*, hovedværker der ikke er oversat til dansk – endnu.

Det har uden tvivl været en vigtig bog at skrive for Karl Aage Rasmussen, fordi, som han skriver, han selv har fundet stor inspiration i Cages univers. Han har endda haft det privilegium at møde og samtale med Cage ved flere lejligheder. Anekdoterne om disse møder bliver fortalt i bogen og giver den et sympatisk, personligt afsæt.

Min egen vej til John Cage går ikke først og fremmest via musikken, men via hans skrifter. Og mens vi er ved det, kan vi da godt diskutere, hvad det er for en praksis Cage først og fremmest skal tages til indtægt for. Rasmussen, der er musisk skolet fra Det Jyske Musikonservatorium, følger 3 hovedspor: Musikken, Zen og Cages liv som nøgler til den poetik eller filosofi, om man vil, som gennemsyner oeuvre.

I mine øjne vil det være en misforståelse og en reduktion udelukkende at betragte Cage som 'komponist' og udelukkende at forstå hans virke snævert som en kommentar eller et korrektiv til musikhistorien. Han er i høj grad en del af en tidstypisk og banebrydende bevægelse, som netop var kendetegnet ved at arbejde tværmedialt, og som derfor også nødvendigvis måtte bryde historiske lydure ned for overhovedet at blive hørt og forstået.

I dette lidt bredere perspektiv er Cage altså ikke et enkeltstående fænomen, selv om han i den grad er en enestående formidler af den tids tværmediale praksisser. Han understregede dog, at han selv kom længere med musikken end nogen anden genre eller noget andet medie, han beskæftigede sig med.

I Rasmussens vej til Cage bliver der i høj grad lagt vægt på nogle personlige kriser som eksistentielle anledninger til at afdække nyt terræn musikalsk. For at opnå sjælero op søger Cage en zenmester, der lærer ham at fjerne blikket fra egoet og rette det mod omgivelserne.

Liv og værk

Det er klart, at levet liv og kunst blander sig sammen og informerer hinanden på kryds og tværs. Hvis ikke der var nogen udveksling gennem membranen, der adskiller liv og værk, ville der slet ikke være tale om en kunst af betydning. Spørgsmålet er dog, hvor meget man skal betone Cages personlige krise – opdagelsen af hans homoseksuelle tilbøjelighed – som den mere eller mindre direkte vej til tilfældighedsmetoden. Mon det ikke snarere er kunstnerens iboende sensibilitet, end det er en livskrisens nødvendighed, der lokker ham rundt i tilværelsens og folkelig æstetikens kringelkroge?

Præmissen for Cages værker er gestussen at træde et skridt tilbage og overlade en del af tilblivelsesprocessen til noget udefrakommende. Han benyttede bl.a. den klassiske kinesiske bog *I Ching* til at komponere musik ud fra ved at lade opslag i den afgøre musikværkets form. Sådan kunne han omgå tidligere tiders musikalske konventioner, fx funktionsharmonikkens diktat.

Den musik, som tilfældighedsmetoden genererer, vækker genklang i lyttere, fordi de stemninger, den skaber og inviterer os til at lære at kende,

I mine øjne vil det være en misforståelse og en reduktion udelukkende at betragte Cage som 'komponist' og udelukkende at forstå hans virke snævert som en kommentar eller et korrektiv til musikhistorien.

hans virke snævert som en kommentar eller et korrektiv til musikhistorien.

SNYLTERE!	07.03.17	
Svend Hvidtfelt Nielsen anmelder bogen 'Ib Nerholm - komponisten, musikken, tiden' skrevet af musikhistorikeren Jens Brincker. (/artikel/snylters-0)		
LYDINSTALLATIONER OG ØKOSYSTEMER	03.03.17	
Jacob Gustav Winckler anmelder udstillingen 'from here to ear v. 21' af Celeste Boussier-Mougenot på Copenhagen Contemporary 25.11.2016-05.03.2017. (/artikel/lydinstallationer-og-okosystemer)		
KOMPLEKSE LYDMILJØER (OG HVORDAN VI LYTTET TIL DEM)	26.02.17	
Interview med Morten Riis og Marie Hejlund, som er kuratorer af projektet The OverHEARD, der er en del af Aarhus Kulturby 2017 (/artikel/komplekse-lydmiljoer-og-hvordan-vi-lytter-til-dem)		
ET KUNSTNERISK STUDIE I LYD OG Menneske	22.02.17	/artikel/et-kunstnerisk-studie-i-lyd-og-menneske
Ingeborg Økfalls interviewer Jenny Graf Sheppard, nyanst lektor i lyd kunsten på Det Kongelige Danske Kunstakadem i København.		
LANGSOM MUSIK FOR VÅGNE LYTTERE	20.02.17	
Søren Møller Sørensen anmelder opførelsen af 'OCCAM OCCAM' af den franske komponist Eliane Radigue i Holmens Kirke fredag den 10. februar som en del af Vinterjazz 2017. (/artikel/langsom-musik-for-vaagne-lyttere)		
NETVÆRKETS YDRE GRÆNSER	12.02.17	
Tobias Linnemann Ewé anmelder to aktuelle, digitale udgivelser fra henholdsvis Brian Eno og Morten Poulsen, samt radioplattformen radiogarden. (/artikel/netvaerkets-ydre-graenser)		
LYD OG KUNST OG DUCHAMP OG GENTAGELSE OG CARDIFF OG LINDE OG ...	09.02.17	/artikel/lyd-og-kunst-og- Duchamp-og-gentagelse-og-cardiff-og-linde-og
Anmeldelse af Magnus Haglund: Lysnær. En Essæ om Ljud og Konst. Bokforlaget Korpen, 2016		
FIGURA FESTSPIELE	06.02.17	
Andrew Mellor dropped-in on three concerts at this year's Figura Festspiele, where almost every piece came with words attached. (/artikel/figura-festspele)		
ROTUNDENS REFLEKSIONER OG POSTKORT FRA PERIFERIER	30.01.17	
Niels Bloch-Sørensen anmelder udgivelserne 'Rotunda' af Christian Windfeld og 'Postkort fra Hirschholm' af William Kudahl. (/artikel/rotundens-refleksioner-og-postkort-fra-periferien)		
RUMMET MELLEM TAVSHEDEN KNITRER, RISLER, KLINGER OG KLIKKER	24.01.17	
Stina Hasse og Steffen Steffen Breum Sørensen anmelder Lars Lundehave Hansens soloudstilling 'The Space Between The Silence' på Mestings Hus. (/anmeldelse/rummet-mellem-tavsheden-knitrer-risler-klinger-og-klikker)		

1 2 (/anmeldelse/en-foedselsdagsgave?page=1) 3 (/anmeldelse/en-foedselsdagsgave?page=2) 4 (/anmeldelse/en-foedselsdagsgave?page=3) 5 (/anmeldelse/en-foedselsdagsgave?page=4) 6 (/anmeldelse/en-foedselsdagsgave?page=5) 7 (/anmeldelse/en-foedselsdagsgave?page=6) 8 (/anmeldelse/en-foedselsdagsgave?page=7) 9 (/anmeldelse/en-foedselsdagsgave?page=8) ... næste » (/anmeldelse/en-foedselsdagsgave?page=1) sidste » (/anmeldelse/en-foedselsdagsgave?page=52)

handler om noget alment menneskeligt. Hvor meget er tilfælde, hvor meget skabende vilje?

"Kompositionen er der ikke, den kommer til at være der og vi er her. Det er naturligvis et stykke tid siden for os", skrev den amerikanske forfatter Gertrude Stein i et foredrag fra *Lectures In America*. De er skrevet omtrent samtidig med at den unge Cage begyndte sine musikalske studier hos bl.a. Schönberg i det tyvende århundredes tredivere.

Stein er en kunstner, som jeg synes det er oplysende at betragte Cage i forhold til. Begge var de amerikanere og af et mere optimistisk temperament, i modsætning til den mere traurige europæiske, den mere ærbødige og – vover man at sige det – forskrækkede omgang med historien inden for de fleste kunstarter. Begge var de optaget af kompositionelle strukturer i deres uafhængige forsøg på at frigøre traditionen. De var også begge meget optagede af nuets afgrøende betydning for en kompositions – det være sig tekst eller lyd – *virkemåde*.

Cage, og for den sags skyld Stein, med hvem han deler en radikalitet i omgangen med det kunstneriske materiale, står ikke kun for et opgør med en tradition eller sig selv, de er snarere en del af en produktiv modtradition.

Jeg bliver hurtigt træt af at kalde kunst for *avantgarde* (i det hele taget tanken om kunsten som en evigt fremadskridende forbedring af tidligere tiders udtryk!), så det vil jeg lade være med, men blot understrege at Cage for en tid dannede fortrop for det, der senere skulle vise sig at blive en betydelig og produktiv fase i modernismen, ikke kun inden for kompositionsmusikken, men i bred forstand, især for Fluxus og den performative kunsts vedkommende.

Med andre ord indvarslede Cage ikke en *tabula rasa*-situation, hvilket naturligvis er lettere at se på afstand, i samtiden har mange af de happenings og koncerter han arrangerede uden tvivl fået publikum til at se rødt.

Det kollektive aspekt og Black Mountain College-tiden er pudsigt nok underbetonet i Rasmussens bog om Cage.

Stilhedens pioner

Det, der gør Cage til en moderne pioner, er hans ønske om at finde et nyt udtryk, der bedre matcher vores erfaring af verden af i dag. Det var ikke nok at hvile på referenten, følelsernes dur og mol og det overleverede tankegods. Det var ikke nok med den tænkte og noterede musik, der bor i hovedet, og som historisk understøttede en hierarkisk samfundssorden. Hele den kommunikative situation omkring udvekslingen af lyd måtte sættes i spil på nye måder, og alt var oppe at vende: Lydene, instrumentvalget, syntaksen og omgivelserne – og det hele blev sat i skred.

Det sker allertydeligst, måske, i det herostratisk berømte såkaldte klaverstykke *4'33"*. Men det ville have været banalt, hvis hovedpointen med det blot og bart – og lettere *komisk* – skulle være et opgør med vellyd og harmoni. Det er en meget mere gennemgribende ytring end som så. Det, han beder os om, er at tage del i en diskussion om, hvad musik er og skal være. Hvilke forventninger vi har til den og hvorfor.

Når man peger på koncertens funktion med så megen emfase, spørger man også til dens formål, man spørger til, hvorfor forløbet nødvendigvis må tage sig ud på denne måde og ikke en anden? Man slår ørerne ud! Det skærper den kritiske sans i omgangen med det musikalske sprog. De spørgsmål, han formulerede, er sådan set stadig relevante:

Hvilken lyd er adækvat i dag? Hvilken lyttekultur har vi brug for at skabe? Nu da kirken og aristokratiet ikke længere er de primære aftagere, hvem skrives der så værker for og hvorfor? Samtidig skal vi undgå at falde i fælden og tro, at Cages musik er mere egal, mere demokratisk sindet, fordi den bygger forløb op med nye virkemidler. Helt pragmatisk var det for komponisterne også et spørgsmål om at finde kreativ inspiration. Hvordan kunne man gå til materialet på nye måder med metoder, der ikke krævede den romantiske kunstners guddommelige inspiration?

Her på års afstand af Cages eksperimenter, kan vi endelig begynde at sortere i tankegodset. Vi kan tage det vi kan bruge og lade resten være, foreslår Rasmussen. Det er et godt sted at begynde: Så lad os begynde.

Det er interessant, at Cage advokerede for en aktiv lytterinstans, der skulle forholde sig åben over for sine omgivelser, med fokus på hverdagslyde og trafiklyde som smukke strukturer, der kunne nydes helt på linje med kompositionsmusikken. På mange måder er vi gået i den modsatte retning i dag i forhold til, hvordan vi håndterer hverdagslyde: Vejarbejde, trafiklyde, alarmer og muzak i indkøbscentre. Mange transporterer sig rundt i byrummet med en iPod eller iPhone i ørerne for at skabe sig et lukket lydigt rum, med en personlig farvning af byen med et selvvalgt musikalsk soundtrack, eller de bruger plugs i ørerne som en social markør: Jeg er ikke tilgængelig. Tal ikke til mig nu. I stedet for at inkludere bruger vi lyde til at adskille det ene mentale rum fra det andet.

Vi er i en vis forstand overvældede. Der er for mange lyde, vi kan ikke rumme dem alle, så vi begynder at komponere afstande. Stilheden kender vi ikke. Stilheden er stadig den mest abstrakte sang. Og alle lyde er bestemt ikke musik!

I et af bogens fine afsnit redegør Rasmussen for det drama, der ligger latent, at Cage bliver indhentet af sin egen åbenheds-agenda på det politiske niveau: "At tilsidesætte sine *likes* and *dislikes* var en vej til at

bringe den personlige bevidsthed i ro, men det var ikke en udvej for fællesskabet, for den kollektive bevidsthed". Cage indser, at den måde industrien behandler miljøet på ikke er bæredygtig. Denne indsigt tvinger ham i de senere år til at engagere sig politisk mod udnyttelsen af naturens ressourcer, selv om han det meste af tilværelsen foretrak ikke at blande sig, heller ikke i politik.

Her på års afstand af Cages eksperimenter, kan vi endelig begynde at sortere i tankegodset. Vi kan tage det vi kan bruge og lade resten være, foreslår Rasmussen. Det er et godt sted at begynde: Så lad os begynde.

Karl Aage Rasmussen skriver veloplagt, og bogen er en fin og hurtigt læst introduktion til tænkeren Cage. Jeg kunne personligt godt have tænkt mig

nogle analyser af Cages musikværker sammenholdt med Cages filosofi. I stedet for et referat af tankerne savner jeg en afprøvning af dem: Er der en særlig åbenhed i værker for det præparerede klaver, og hvorledes kvalificerer man i så fald den?

Karl Aage Rasmussen: Tilfældighedernes spil – veje til John Cage
Gyldendal, København, 2012
140 sider

EKSTRA:

På det amerikanske site ubu.com kan man here en række værker og foredrag af John Cage, bl.a. det vidunderlige *Lecture On Nothing*: <http://www.ubu.com/sound/cage.html>

2 Comments

Sort by **Oldest**

Add a comment...

Lene Asp · Copenhagen, Denmark

Lidt om Cage og lidt om Stein, fordi man har sine idiosyncrasier -

Like · Reply · 11 · 28 September 2012 00:09

Anette Vandso · Post Doc at Aarhus University

Dejlig artikel. Blot som en lille kommentar: 4'33" er vel ikke egentlig "et klaverstykke", men komponeret for 'any instrument', som there står i partituret (eller en af partiturversionerne) og selvom uropførelse var for 'klaver' så er værket siden opført for et utal af andre instrumentationer - sågar for symfoniorkestre (BBC's symfoniorkester, 2004, anført af stjernedirigenten Lawrence Forster, denne koncert blev endda transmitteret live på britisk Radio 3). At 4'33" ikke er et klaverværk men en stilhedspraksis understøtter jo egentlig din pointe om, at hans virke rækker ud over musikfeltet. Man kan endda sige, at han kun kan det han kan, FORDI han er komponist og fx ikke forfatter: fordi han som komponist komponerer praksis. Han bruger med andre ord musikkens praksisdimension til at flytte fokus fra 'det' there kan siges, til den praksis, den handling, hvori kommunikation overhovedet kan finde sted. Bare en lille kommentar 😊

Like · Reply · 5 · 1 October 2012 11:18

[Facebook Comments Plugin](#)